

Ryswycken, vooral uit Conscience, elken Zondag „dien God verleende”, bracht de goede man zijn beide jongens naar de eerbiedwaardige St. Baafs, om hen, biddend en bewonderend, te laten knielen vóór het meesterwerk van van Eyck, *De Aanbidding van het Lam Gods*. Op elk van de vier hoogdagen hoorde het drietal daarenboven mis vóór het altaar, waarop het glorieuste gewrocht van onze geheele middeleeuwsche school geplaatst is.

Dat gebeurde alzoo, zonder één enkele afwijking, tot ongeveer 1863—64, — het jaar, dat Juliaan zich te Antwerpen vestigde, — d. w. z. gedurende zoowat een kleine twintig jaar.

Een gelukkig toeval maakte van Eyck tot hun eerste —, studie en overleg maakten hem tot hun hoogste en vurigste liefde. Over vierhonderd jaar heen had hij — voor het allereerst — aan hun nog maagdelijke ziel de kunst geopenbaard. Vergelijking van zijn werk met het volk, waaruit zij evenals hij zelf gesproten waren, deed hen begrijpen, op een leeftijd, waarop de meeste menschen zich met dergelijke vragen geenszins bezighouden, dat van Eyck, in éens, onbewust, zichzelf had opgewerkt tot het volledig symbolum van onze nationale kunst. Toen zij, wat later, Rubens, van Dyck, Jordaens leerden kennen, ondergingen zij een indruk, niet ongelijk met dengene, dien men ondergaat, als men voor 't allereerst van ons nevelachtig Noorden in het zonnige Zuiden, van onze wijdstrekkende blakvlakke weiden- en heidelanden in een land van bergen en rotsen komt. Men staat van verbazing stom bij al dat licht of bij al dat majestueuze...; maar men is er door beklemd, benauwd als 't ware; men voelt er zich niet in thuis; men voelt er zich niet *in*...

Van hun leer- en studiejaren is overigens heel weinig te zeggen. Te Gent, waar zij de Academie bezochten, en tot vrienden of tot medeleerlingen hadden Juliaan Dillens, Paul de Vigne, Lodewijk Tydgadt, om enkel de besten te noemen, ondergingen zij wel niemands invloed dan dien van hun vader zelf — en waartoe deze invloed hen dreef, heb ik reeds gezegd. Te Antwerpen stonden zij eenigen tijd onder de leiding van den onlangs overleden Victor Lagije, namelijk vóór in de jaren zestig, en hier voelden zij zich natuurlijk het machtigst aangetrokken door den meester, die, van alle Vlaamsche, neen, Nederlandsche artiesten, het ideaal dat zij zich toen reeds evengoed als later van den Vlaamschen schilder vormden het meest nabij is gekomen: den stoeren, krachtigen Leys. Al dadelijk echter zij het gezegd, dat zij op hun beurt — waar zij van een aanknoopen bij het verleden eerlang zullen gewagen — niet, als de schepper van *De dertigdaagsche Vigiliën van Bartel de Haze*, bij de kunstenaars der vroegste Duitsche Renaissance, namelijk bij Kranach en Holbein en de andere zestiendeeuwers, maar wel, nog een schrede verderop, bij onze meesters uit de tweede helft van de vijftiende eeuw zullen aanknoopen.

Dit zij hier vooral gezegd om te voorkomen, dat men — zooals maar al te vaak geschiedt, — in Juliaan en Albrecht de Vriendt niets meer zou erkennen dan leerlingen, navolgers althans, van Hendrik Leys. Zulk een bewering nu houdt geen stand, al was 't maar alleen omdat — daargelaten de keuze van de onderwerpen — de interpretatie van de gebroeders de Vriendt met die